

Violències i mitjans de comunicació: recursos i discursos.

Trípodos [Extra 2003] Barcelona: Universitat Ramon Llull, 2003. ISSN:1138-3305.

per Anna Estrada Alsina, membre del Consell de l'Audiovisual de Catalunya

Violències i mitjans de comunicació: recursos i discursos és la publicació, en un número extraordinari de la revista *Trípodos*, de les actes del II Congrés Internacional de Comunicació i Realitat que va organitzar la Facultat de Ciències de la Comunicació Blanquerna de la Universitat Ramon Llull els dies 9 i 10 de maig de 2003. Aquest volum aplega la ponència inaugural i les comunicacions que es van presentar a l'esmentat Congrés organitzades a partir de quatre eixos bàsics al voltant dels quals es va estructurar.

El primer d'aquests eixos, de caire eminentment teòric, duu per títol *Pensar i (re)pensar la violència*, i està encapçalat per la ponència de Gérard Imbert "El 'entre-deux' televisivo. Violencias simbólicas / violencias sensibles en la neotelevisión" en què avança els continguts del seu llibre *El zoo visual o el show de las pasiones*, sobre la tendència actual a l'espectacularització de la intimitat a través de l'anomenada telerealtat. En aquest sentit, l'autor es qüestiona fins a quin punt no ens trobem davant d'una manifestació de violència simbòlica, que pren tant les formes com els continguts dels missatges mediàtics i estableix, així, noves formes de veure i de sentir. Aleshores, la violència simbòlica sorgiria quan s'obvia la integritat del subjecte i s'esquerden els conceptes d'intimitat i de secret, i es trasllada a l'espai públic allò que tradicionalment ha format part de l'espai privat.

Sota l'epígraf "Repensar la violència", un seguit de comunicacions, l'interès de les quals rau en la voluntat d'engruixir el panorama acadèmic dels estudis sobre la violència, continua la reflexió endegada en aquest primer àmbit de discussió. En la seva comunicació, Jordi Busquet elabora un estat de la qüestió sobre els problemes que presenta, des d'un punt de vista conceptual, l'estudi de la violència, a més de posar de manifest les febleses i les limitacions epistemològiques dels estudis que tracten el tema de la violència des del punt de vista dels efectes.

Andrea Millwood Hargrave, David E. Morrisson i Michael Svenning presenten un estudi que tracta d'esbrinar el mecanisme a través del qual un individu considera que un acte violent és violència. Els autors aposten per una perspectiva metodològica qualitativa –treball amb grups

focals– que els permet arribar a definir la violència a la pantalla com a un acte que a la vida real també és violent, i afirmar que el grau de violència depèn de la injustícia de l'acte violent i del realisme amb què és representat a la pantalla.

En la comunicació de Juan Miguel Aguado, l'autor es proposa revisar, des de la seva representació en els mitjans de comunicació, el concepte de violència a partir del paper que desenvolupa en l'imaginari sociocultural de les societats desenvolupades. Per aquest motiu aborda la relació entre la representació mediàtica de la violència i el paper que té en la comprensió de la societat en si mateixa.

A l'últim, cal destacar l'aportació de Miquel Rodrigo, que parteix de la perspectiva culturalista dels fenòmens socials per fonamentar la idea de la pertinència d'estudiar la violència com a narració psicocultural. En aquest sentit, aquesta s'entén com una construcció històrica que es produeix en el si d'una cultura a partir d'una sèrie de relats. Amb tot, l'autor transmet una visió esperançadora davant la possibilitat de construir relats distints que humanitzin l'altre i ofereixin alternatives no violentes als conflictes.

"La violència des del punt de vista del receptor" és el títol sota el qual s'apleguen les comunicacions que tanquen el primer eix de discussió del congrés. En aquest conjunt, la comunicació de Sue Aran, Francesc Barata, Jordi Busquet, Pilar Medina i Silvia Morón explora els resultats d'un estudi dut a terme pels autors sobre la recepció de continguts de ficció violents a la televisió per part de la població infantil i prejuvenil de Barcelona, i l'interès principal del qual recau en el pluralisme metodològic utilitzat: la combinació de tècniques quantitatives i qualitatives.

Sue Aran fa una reflexió sobre el paper de l'espectador o espectadora en la construcció de les fronteres de consens i dissens que organitzen l'imaginari col·lectiu sobre la violència. La comunicació de Rocío Chamizo qüestiona els efectes de l'exposició continuada del públic, sobretot el públic infantil i juvenil, a la violència com a espectacle.

Montserrat Quesada és l'autora d'una comunicació que repassa els estudis de la recepció en l'àmbit de la periodística, els quals postulen les actituds individualistes i la insolidaritat davant de situacions de violència real com a efecte de la violència mediàtica. D'altra banda, Keith Roe i Heidi Vandebosh proposen, en la seva comunicació, una aproximació interdisciplinària que estudia les causes per les quals uns espectadors concrets es poden veure atrets pels continguts considerats socialment problemàtics.

La resta de comunicacions incloses en aquest apartat no

tenen una relació directa amb els estudis sobre la violència.

Els tres eixos de discussió restants proposats al Congrés les Actes del qual comentem engloben la temàtica general dels recursos i discursos de la violència en tres àmbits comunicatius diferents: la informació, el lleure i la comunicació empresarial.

En l'àmbit de la informació, i dins l'apartat titulat el "Tractament informatiu del conflicte", destaca el treball de Juliette H. Walma van der Molen i Marijn de Vries sobre la cobertura informativa dels fets de l'onze de setembre de 2001 a Nova York al programa informatiu infantil *Jeugdjournaal*, de la televisió pública holandesa. Les imatges emeses en aquest informatiu contenien elements de dramatisme, com els avions impactant contra els edificis, perquè es va considerar que no podien amagar-se. Llavors, durant els dies següents, es van evitar els plans curts i el patiment viscut des de la ciutat. Òbviament, no es va sobredramatitzar la situació amb imatges musicades. L'estudi conclou que la responsabilitat del *Jeugdjournaal* respecte la comprensió i reacció emocional del seu públic infantil hauria de ser un exemple a seguir per molts productors d'informatius per a adults.

En l'àmbit del lleure, i dins l'apartat de "Violència: ètica i estètica", ressalta la comunicació de Diana Pérez i Ana María Sedeño sobre el tractament sonor de la violència a la filmografia de Disney. Aquest estudi arriba a la conclusió que les pel·lícules de Disney han forjat i forgen un imaginari sonor –no només icònic– ple d'estereotips. Així, per exemple, la representació mental dels estats de la naturalesa desfermada –tempesta, onatge, etc.– és, molt sovint, fruit de les pel·lícules de la factoria Disney. En tot cas, però, tots aquests recursos sonors només apareixen –i de manera caricaturitzada– subordinats a la imatge, principalment en els moments de clímax de la trama dramàtica, allí on els continguts violents són més presents.

En l'àmbit de la comunicació empresarial, s'inclouen totes les comunicacions que relacionen el fenomen de la violència amb la publicitat. D'entre totes les comunicacions presentades en aquest apartat, destaca la presentada per Manuel Garrido sobre la representació de la violència als espots publicitaris. L'autor presenta els resultats d'una investigació que es va fer a la Universitat de Sevilla sobre l'associació entre violència i publicitat. D'aquest estudi se'n conclou que el percentatge de violència que apareix als espots publicitaris és menor que en altres continguts televisius, i que quan hi apareix mostra accions violentes menys greus; per bé que s'observen, també, una gran

quantitat d'elements coincidents, com un alt grau de narrativitat, la intencionalitat clara de l'agressor o la consumació de l'acció violenta, entre altres.

Ens trobem, doncs, davant d'una obra molt interessant per a la reflexió teòrica, per bé que poc operativa per a finalitats més pragmàtiques, ja sigui per a l'exercici de la professió en l'àmbit de la comunicació o per a la tasca de regulació que duen a terme els organismes específics. De fet, aquest no és l'objectiu de compendis com aquest.